

Tranh thờ Ngũ Hổ

Trong tín ngưỡng dân gian Việt Nam, con Hổ là con vật đã từ lâu được tôn thờ. Và danh xưng của hổ cũng được thần thánh hóa là Ngài, là Ông. Hổ được dựng thành biểu tượng qua nhiều chất liệu của tạo hình: gỗ, đá, vôi giấy, đất nung, tranh vẽ, tranh cát giấy... có ở hầu khắp các công trình: đền, miếu, đình, lăng mộ v.v... Nhưng mẫu tranh được biết đến nhất qua nhiều thế hệ đó là tranh Ngũ hổ của phố Hàng Trống (Hà Nội) ngày xưa.

Tranh Ngũ hổ Hàng Trống có kích cỡ 0,55m x 0,75m. Tranh vẽ năm con hổ được bố cục đồng đầy, cân đối trên mặt giấy. Mỗi con một dáng vẽ: con thì đứng, con thì ngồi, con cưỡi mây lướt gió... Đây là loại tranh khắc gỗ in trên giấy. Nhưng cách thức của dòng tranh Hàng Trống là chỉ in bản nét rồi dùng bút lông tô màu. Trong quá trình tô màu, các nghệ nhân đã vờn chuyển màu, tạo độ đậm, nhạt, sáng, tối. Nên các nhân vật trong tranh không còn là mảng bẹt như cách thể hiện của các dòng tranh đương thời. Với bút pháp diễn tả ấy, các nhân vật đã "nổi khối". Đồng thời với việc vờn chuyển diễn tả khối này, các nghệ nhân còn đi sâu vào việc phát huy khả năng diễn tả của nét. Cùng với những nét được khắc in qua bản gỗ, khi cần nhấn, đẩy các chi tiết, các nghệ nhân Hàng Trống không ngần ngại dùng bút để nẩy, tia. Với cách thức sáng tạo của riêng mình, các nghệ

nhân Hàng Trống không chỉ tạo nên nét riêng cho dòng tranh, mà đã làm bật lên sức sống nội tại của nhân vật. Điều này người xem rất dễ dàng nhận thấy thông qua các nhân vật hổ: những khối thân chắc khỏe, những dáng ngồi, thế đứng đường bệ, oai phong đặc biệt những chiếc đuôi như đang ve vẩy hoặc uốn vòng lên để đập xuống đất mà bật chồm lên. Và những con mắt hổ hừng hực nội lực của loài mãnh chúa.

Màu sắc trong tranh Ngũ hổ là một thế giới hòa sắc, lộng lẫy, uy linh. Nhưng nó vẫn được khu biệt với năm màu: xanh, đỏ, trắng, vàng, đen trên năm nhân vật. Lối dùng màu này của các nghệ nhân Hàng Trống thể hiện rõ một hàm ý, mang triết lý sâu xa của quan niệm dân gian truyền thống:

Hoàng hổ: Con hổ ngồi chính trện giữa tranh được vẽ vờn bằng màu vàng, tượng trưng cho hành thổ - ứng với trung ương chính điện.

Thanh hổ: Con hổ được vẽ bằng màu xanh là tượng trưng cho hành Mộc, ứng với phương Đông.

Bạch hổ: Con hổ được vẽ bằng màu trắng là hành Kim ứng với phương Tây.

Xích hổ: Con hổ được vẽ bằng màu đỏ là hành Hỏa ứng với phương Nam.

Hắc hổ: Con hổ được vẽ bằng màu đen là hành Thủy ứng với phương Bắc.

Như vậy 5 nhân vật hổ, được thể hiện bằng 5 màu: đỏ, đen, vàng, xanh, trắng, mang một ý nghĩa tượng trưng cho ngũ hành. Quan niệm cách thể hiện hình, màu mang tính ước lệ, tượng trưng này trong nghệ thuật dân gian xưa là rất phổ biến.